

סימן פב

בענין שני לוחות אבנים וכו' וכתוב בהם שמירת שבת

שמות (ל"ב י"ט): "ויהי כאשר קרב אל המחנה, וירא את העגל ומחולות, ויחר אף משה וישלך מידו את הלוחות, וישבר אותם תחת ההר".

ובמדרש תנחומא (פרשת כי תשא סכ"ו): "וירד משה מן ההר, וקרב אל המחנה, וראה את העגל שעשו, בשעה שנתן לו הקב"ה את הלוחות היו סובלין את עצמן, כיון שירד וקרב אל המחנה וראה את העגל פרח אותו הכתב מעליהם, ונמצאו כבדים על ידיו של משה, מיד ויחר אף משה וישלך מידו", ועיין עוד במדרש תנחומא (פרשת עקב סי"ב) ע"ש.

וראיתי בספר ליקוטי יהודה על התורה (פרשת כי תשא דצ"ז סע"א) שהביא דבר נפלא משם הגאון כ"ק אדמו"ר אמרי אמת מגור זצ"ל ואלו דבריו: "וישלך מידיו את הלוחות, אמרו במדרש רבה שמות (פמ"ו ס"א) שפרחו הכתבים מן הלוחות ע"ש. והקשה כ"ק מרן אדמו"ר הנה בתפילת שחרית דשבת קדש אומרים "ישמח משה במתנת חלקו וכו', שני לוחות אבנים הוריד בידו וכתוב בהם שמירת שבת", וקשה וכי רק שמירת שבת כתוב בלוחות [והלא כל עשרת הדברות היו כתובים], ותירץ דפרחו האותיות מן הלוחות, אבל אותיות של שבת לא פרחו, וזה הפירוש וכתוב בהם שמירת שבת.

והוסיף מרן אדמו"ר זצ"ל ודקדק מדוע דוקא האותיות של שמירת שבת נשארו, ואמר כי חטא העגל היה אחר קבלת התורה ובזה קלקלו, לכן פרחו האותיות, אבל מצות שבת נצטוו במרה כאומרים בשבת (פ"ז ב'), וגם אמרו במדרש שמות רבה (פ"א סל"ב ועוד) שעוד בהיותם במצרים שמרו את שבת, וכן האבות שמרו שבת, ולכן לא היה לחטא העגל שייכות בזה, וזה הרמז במה שאמרו בפסחים (ק"ז ב') שבת קביעא וקיימא עכת"ד.

ובאמת דברי פי חכם חן והדברים נפלאים ומסולאים מפז זיע"א, ועיין בהגהה שם שהאריך להביא אסמכתא לדברים הללו שהאותיות של מצות שבת לא פרחו עש"ב.

ועם הדברים הללו של אדמו"ר אמרי אמת מגור זצ"ל, מבין אני היטב דברי מר אביו הגאון אדמו"ר בעל שפת אמת זצ"ל שכתב בספרו היקר שפת אמת על התורה (פרשת כי תשא תרס"ב דק"ז ע"ג): "התורה שלמדים בשבת - אין בה שכחה", והוא חידוש נפלא.

ויש לבאר ולומר דאחר דדברת שבת לא נתבטלה עדיין זכור את יום השבת חי וקיים במילואו ובתוקפו, לכן לימוד תורה דשבת אינו נשכח, ושבת חפצא דזכירה זכור את יום השבת, ויש לרמוז במאמרם ז"ל שמור וזכור כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה (ברכות כ' ב') דהיינו כל שישנו בשמירה [דשבת] ישנו בזכירה [דתורה], ומצאתי בספר

הזהר הקדוש ח"ב (רצ"א ע"ב): "זכור את יום השבת לקדשו, זכור אתר דלית ביה שכתה ולא קיימא ביה שכתה" ודוק היטב.

ואוסיף עוד אחר דקיימא לן "שבת היא מקור הברכה" כלשון הקדוש מהר"ש אלקבץ ז"ל בפיוט הקדוש "לכה דודי", ומקורו בדברי ספר הזהר הקדוש בדוכתין סגיאין עיין שם ח"ב (דפ"ח ע"א, ודס"ג ע"ב, ודצ"ב ע"ב) ועוד, יש לרמוז כי ברכה עולה בגימטריא זכר, והיינו כנ"ל דשבת "אתר דלית ביה שכתה ולא קיימא ביה שכתה", ונתבאר היטב כל הענין במקומו בס"ד.

ולכאורה מפליא לשון רבינו אלעזר מגרמיזא ז"ל בעל הרוקח בפירושו לתורה ויקרא (י"ט ב' דף וס"ב): "עת לחשות" בגימטריא אלו ימי שבתות, "עת לדבר" בגימטריא "בששה ימים", תשמרו בגימטריא "שמרו המשנה", כי מותר ללמוד בשבת, והוא פשיטא ומאי למימרא, ואמאי קאמר "מותר", והיה לו לומר "חייב" "וצריך" ללמוד בשבת, וי"ל.

אבל אם היתה רשות להעיר על החידוש הנפלא הנ"ל שאותיות דברת שבו לא פרחו ולא שלטה בהם שבירה, היינו מעירים מדברי חד מן קמאי רבינו יעקב בעל הטורים ז"ל דברים (ט' י"ז) שכה כתב: "ואתפוש בשני הלחות ואשלכם מעל שתי ידי, ואשלכם חסר יו"ד, שפרחו עשרת הדברות מהם".

וראיתי שכמנהגו רבי יעקב בעל הטורים ז"ל חפר אכל והעתיק מדברי רבינו אלעזר מגרמיזא ז"ל בעל הרוקח שבפירושו לתורה שם (דף קצ"ו) כה כתב: "וארא שהאותיות הנחקקות בו פורחות ועולות למטעתן לימין הכסא, וכו', ואשלכם חסר י', שראיתם איך פרחו י' הדברות למעלה, וזהו לעיניכם, מיד פרחו י' הדברות והאותיות, וכבדו על ידי כמת כשיוצאה הנפש מן הגוף, ושיברתים ולכך כתיב וישלך מידו חסר י', מידו כתיב" עכ"ל. [עיין בחיבורי הנכחי לקמן (סימן קס"ג) ושם נסמן, על מנהגו של בעל הטורים ז"ל להמשך אחר פירוש הרוקח לתורה ע"ש].

ורבינו אפרים ב"ר שמשון ז"ל מבעלי התוספות בפירושו לתורה שמות (ל"ב. י"ט דף ש"ג) כתב: "וישלך מידו כתיב [חסר י' ולא כתיב ידיו] מלמד שפרחו האותיות מן עשרת הדברות וכבדו על ידם והשלכם", עוד כתב שם: "ואשלכם, חסר י', כי פרחו עשרת הדברות, שהמודה בעבודה זרה ככופר בעשרת הדברות" עכ"ל.

ופשט דברי קדשם ז"ל שכל עשרת הדברות כולל דברת שבת, פרחו מעל הלוחות, ומאומה מהאותיות לא נשאר כתוב על הלוחות, ודוק.

ונראה דהכי ריהטא דתלמודא בפסחים (פ"ז ב'): "שלשה חזרו למטעתן ישראל, כסף מצרים, וכתב הלוחות, תנא לוחות נשברו ואותיות פורחות", ואם אכן נשאר

על הלוחות אותיות מצות שבת, לכאורה תו לא מיקרי דחזרו למטעתן, וגם ילמד עליו רעו כסף מצרים שהרי שישק מלך מצרים נטלו כולו כדפירש רש"י פסחים שם, וכן כתב במצודת דוד מלכים א' (פרק י"ד), אלא דהא יש לדחות, וישראל יוכיחו ודוק.

ואחר שנים נדפס מחדש (שנת תש"ג) ספר יקר שיח יצחק ח"א מהגאון המובהק הקדוש רבי יצחק ווייס מווערבוי זצ"ל הי"ד וראיתי שם (דקע"ד ע"א) שכה כתב: "שמירת שבת היא סגולה שלא ישכח תלמודו, כן כתב ספר סגולת מלכים (דף קכ"ו) בשם ספר מטה אהרן, ויש להסביר הדבר על פי מה שהביא בקונטרס כנסת מרדכי (ד"ג ע"ב) שהרב הקדוש בעל קדושת אהרן רבי אהרן מסדיגורא ז"ל אמר דאיתא במדרש חז"ל ישן, וכמדומה שראה בכתב יד ולא נדפס עדיין, שבשעה שנשתכרו הלוחות על ידי משה רבינו ע"ה, לא נשארו שלמים שום תיבה ושום אות, שהיו האותיות פורחות, ונשארו רק שברי לוחות, אבל הדברה של שמור את יום השבת לקדשו, בה נשארו שלמים כל האותיות והתיבות, ובזה פירש ושני לוחות הוריד בידו וכתוב בהם שמירת שבת, עיין שם מילתא בטעמא ודפח"ח.

ובספרים איתא ששכחת התורה באה על ידי שבירת הלוחות, והיינו דרמזו ז"ל הזהירו בזקן ששכח תלמודו, דלוחות ושברי לוחות מונחים בארון (ברכות ח' ב' ומנחות צ"ט א'), הרי שבירת הלוחות גרמה לשכחת התורה, ועל ידי שמירת שבת שמקיים במילואו הכלול בתיבת זכור את יום השבת לקדשו על הלוחות חרות, על ידי זה לגביו כאילו לא נשברו הלוחות ולא יבוא לידי לשכוח לימודו בתורה.

ובדרך אפשר יש לרמז במאמרם (שבת פ"ו ב') לכולי עלמא בשבת ניתנה תורה, והכוונה שאותיות זכור את יום השבת לקדשו נשארו קיימים מלוחות ראשונות דמתן תורה", עד כאן דברי הרב שיח יצחק ז"ל.

הרי דכל רז לא אניס ליה כידוע, והביא אומר מן החדש שיש מדרש חז"ל ישן כדברי רבנן קדישי ז"ל הנ"ל, דאף שפרחו הכתבים והאותיות מכל מקום האותיות של דברת שבת נשארו, ולפי זה אף שהבאנו מדברי חכמים שבשעת שבירת הלוחות כל הדברות פרחו כולל שבת, מכל מקום הרי גם מצינו בדברי רז"ל כסברתם, שדברת שבת נשארה ולא נשתברה, ונתקיימו דברי קדשן דהנך רברבי ז"ל ודוק.

אך מה שהביא וכתב בשיח יצחק שם **בספרים** איתא ששכחת התורה באה על ידי שבירת הלוחות, והיינו דרמזו ז"ל הזהירו בזקן ששכח תלמודו, דלוחות ושברי לוחות מונחים בארון הרי שבירת הלוחות גרמה לשכחת התורה, וכו'.

תמה אני על עצמי, הא למה לי, מדוע הביא מאי דאיתא **בספרים** ונזקק לדרך רמז, וכנ"ל, והלא תלמוד ערוך הוא בעירובין (נ"ד א'): "אמר רבי אלעזר מאי דכתיב

חרות על הלוחות, אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות, לא נשתכחה תורה מישראל"
וצ"ע.

ובגוף הענין דשבירת הלוחות גרמה לשכחת התורה – עיין בזה בספר צאן קדשים
מנחות (צ"ט ב'), ובספר ישמח משה (פרשת עקב), ובספר בגד אהרן (מערכת ל' אות
כ') ובספר לחם לפי הטף, ובספר בהיות הבוקר (סימן ד' וסימן קל"ב וסימן רט"ז), ולכהנים
הגדולים שרי התורה רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל בספרו צדקת הצדיק (אות קכ"ח),
ובספרו רסיסי לילה (אות נ"ו), ורבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק זצ"ל בספרו משך
חכמה שמות (ל"ד כ"ז) ואכמ"ל.